

Euroopan unionin
neuvosto

Bryssel, 9. marraskuuta 2023
(OR. en)

15180/23

ELARG 78
COWEB 136

SAATE

Lähtettäjä:	Euroopan komission pääsihteeri, allekirjoittajana johtaja Martine DEPREZ
Saapunut:	9. marraskuuta 2023
Vastaanottaja:	Thérèse BLANCHET, Euroopan unionin neuvoston pääsihteeri
Kom:n asiak. nro:	COM(2023) 691 final
Asia:	KOMISSION TIEDONANTO EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE, EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN KOMITEALLE Länsi-Balkanin uusi kasvusuunnitelma

Valtuuskunnille toimitetaan oheisena asiakirja COM(2023) 691 final.

Liite: COM(2023) 691 final

Bryssel 8.11.2023
COM(2023) 691 final

**KOMISSION TIEDONANTO EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE,
EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN
KOMITEALLE**

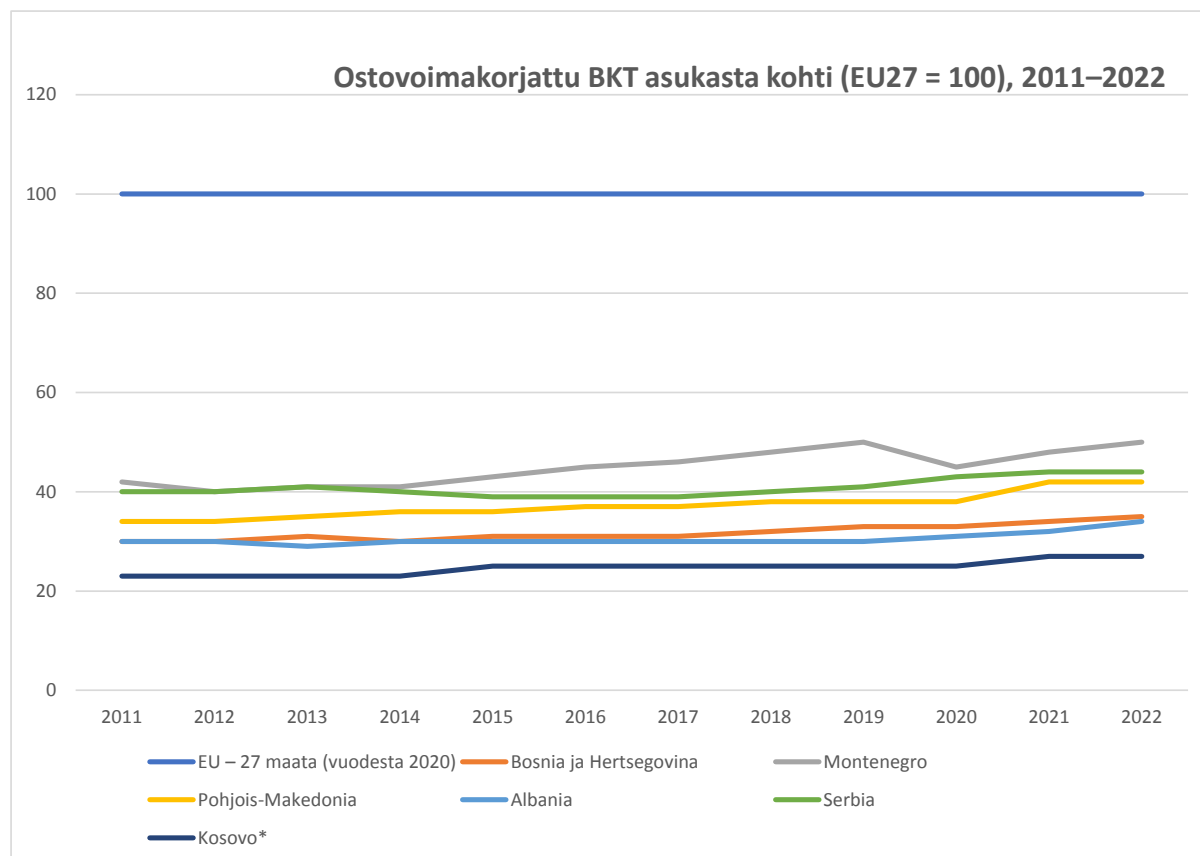
Länsi-Balkanin uusi kasvusuunnitelma

JOHDANTO

Euroopan komissio uskoo edelleen vahvasti laajentumispolitiikan keskeiseen merkitykseen Euroopan unionille ja erityisesti siihen, että Länsi-Balkanin maiden täysi EU:n jäsenyys on unionin omien poliittisten, turvallisuuteen liittyvien ja taloudellisten etujen mukaista.

Venäjän Ukrainaa vastaan käymä hyökkäyssota osoittaa jälleen kerran, että vakaa, vahva ja yhdistynyt Eurooppa edellyttää määrätietoista geostrategista panostusta. Sota on vaikuttanut merkittävästi unionin Länsi-Balkanin kumppaneihin, sillä se on aiheuttanut lisäpaineita niiden talouksille ja yhteiskunnille sekä synnyttänyt niiden vakauteen liittyviä riskejä. Tarve lähentää kumppanimaita EU:hun ja nopeuttaa niiden liittymisprosessia maissa toteutettavien EU:hun liittyvien uudistusten avulla on nyt selkeämpi kuin koskaan ennen. Suurin osa Länsi-Balkanin kansalaisista on sitä mieltä, että heidän maansa jäsenyys EU:ssa olisi hyvä asia.¹ Tässä mielessä Länsi-Balkanin uusi kasvusuunnitelma tarjoaa tilaisuuden lisätä entisestään EU:n alueelle antaman tuen näkyvyyttä ja tietoisuutta siitä, mikä vahvistaa yhteyttä paikalliseen väestöön.

Taloudellinen lähentyminen on olennainen osa Länsi-Balkanin maiden lähentämistä EU:hun. Tällä hetkellä Länsi-Balkanin kumppanien ja EU:n lähentymisen taso ja nopeus eivät ole tyydyttäviä² sen enempää uudistusprosessien kuin sosioekonomisen lähentymisen osalta. Tämä hidastaa kumppanimaiden etenemistä kohti EU:n jäsenyyttä. Siksi on tarpeen antaa alkusysäys Länsi-Balkanin maiden valmistautumiselle EU:n jäsenyyttä varten ja kannustaa siihen aikaistamalla joitakin jäsenyyden eduista varsinkin tavoilla, jotka Länsi-Balkanin maiden kansalaiset voivat tuntea suoraan omassa elämässään. Kumppaneita olisi pyrittävä auttamaan vauhdittamaan uudistuksia ja investointeja laajentumisprosessin ja kumppanien talouksien kasvun nopeuttamiseksi merkittävästi.

¹ Eurobarometri 99, kevät 2023.

² Eurostat ja Maailmanpankki.

* Tämä nimitys ei vaikuta asemaa koskeviin kantoihin, ja se on YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1244/1999 ja Kansainvälisen tuomioistuimen Kosovon itsenäisyysjulistuksesta antaman lausunnon mukainen.

Tätä varten komissio ehdottaa **Länsi-Balkanin uutta kasvusuunnitelmaa**, joka perustuu neljään pilariin ja jonka tavoitteena on

- 1) **edistää taloudellista yhdentymistä Euroopan unionin sisämarkkinoihin** sillä edellytyksellä, että Länsi-Balkanin maat mukautuvat sisämarkkinoiden sääntöihin ja avaavat asianomaiset sektorit ja alat kaikille naapurimailleen samanaikaisesti yhteisten alueellisten markkinoiden periaatteen mukaisesti
- 2) **tehostaa Länsi-Balkanin sisäistä taloudellista yhdentymistä yhteisten alueellisten markkinoiden³ avulla** EU:n sääntöjen ja normien pohjalta, mikä voi kasvattaa niiden talouksia 10 prosenttia⁴
- 3) **nopeuttaa perustavanlaatuisia uudistuksia** muun muassa perusasioiden temaattisen kokonaisuuden⁵ osalta. Näin tuetaan Länsi-Balkania tiellä kohti EU:n jäsenyyttä ja parannetaan kestäväää talouskasvua muun muassa houkuttelemalla ulkomaisia investointeja ja vahvistamalla alueellista vakautta
- 4) **lisätä rahoitustukea uudistusten tukemiseksi Länsi-Balkanin uudistus- ja kasvutukivälineen avulla**. Kyseessä on uusi väline, jonka määrärahat ovat 6 miljardia euroa ja joka myönnetään tukena, jota ei makseta takaisin, ja lainatukena. Maksujen edellytyksenä on, että Länsi-Balkanin kumppanit toteuttavat perusteellisia uudistuksia ja erityisesti tiettyjä sosioekonomisia uudistuksia.⁶

Taloudellinen lähentyminen on EU-jäsenyyden tuoma merkittävä etu. Aiemmin on osoitettu selvästi, että yhdentymisen EU:n sisämarkkinoihin yhdessä EU:n koheesio politiikan kanssa vaikuttaa myönteisesti maan BKT:hen ja tulotasoon. Tämä edellyttää investointeja talouksien nykyaikaistamiseen sekä infrastruktuuriin, minkä vuoksi tarvitaan lisärahoitusta. Samaan aikaan perustavanlaatuiset uudistukset muun muassa oikeusvaltioperiaatteen ja perusoikeuksien vahvistamiseksi ovat välttämättömiä yhdentymisen etujen hyödyntämiseksi ja suotuisan toimintaympäristön luomiseksi. Näin voidaan houkutella yksityisiä investointeja ja saada aikaan kestäväää talouskasvua samalla kun vähennetään päästöjä. Nykyaikaisen, dynaamisen ja vähähiilisen talouden rakentaminen sekä työllistymismahdollisuuksien parantaminen vähentävät myös kannustimia maastamuuttoon.

Uusi kasvusuunnitelma perustuu nykyiseen laajentumismenetelmään⁷ ja sisältää toisiaan vahvistavien toimenpiteiden paketin, joka moninkertaistaa kunkin toimenpiteen potentiaalisen hyödyn. Se tarjoaa

³ Yhteiset alueelliset markkinat on aloite, josta kuuden Länsi-Balkanin maan johtajat sopivat Sofiassa vuonna 2020 pidetyssä Berliinin prosessin huippukokouksessa. Yhteisten alueellisten markkinoiden ja niitä koskevan toimintasuunnitelman tarkoituksena on tuoda alueelle neljä liikkumisvapautta (tavaroiden, palvelujen, pääoman ja työntekijöiden vapaa liikkuvuus).

⁴ Gomez Ortiz Maria Del Mar, Zarate Vasquez, Roman David, Taglioni, Daria: *The Economic Effects of Market Integration in the Western Balkans (English)*. Policy Research working paper, no. WPS 10491 Washington, D.C. World Bank Group:
<http://documents.worldbank.org/curated/en/099544006202322289/IDU062c50b5106fe8046d1080530898bbe45d6fa>

⁵ Tiedonannon ”Liittymisprosessin tehostaminen – Uskottavat jäsenyysnäkömät Länsi-Balkanin maille” (COM(2020) 57) mukaisesti perusasioiden temaattinen kokonaisuus sisältää luvun 23 eli oikeuslaitoksen ja perusoikeudet, luvun 24 eli oikeuden, vapauden ja turvallisuuden, taloudelliset jäsenyysehdot, demokraattisten instituutioiden toiminnan, julkishallinnon uudistamisen, luvun 5 eli julkiset hankinnat, luvun 18 eli tilastot ja luvun 32 eli varainhoidon valvonnan.

⁶ Komissio ehdotti ehdotuksessaan monivuotisen rahoituskehiksen 2021–2027 väliarviointista (COM(2023) 337 final) Länsi-Balkanille 2 miljardin euron lisämäärärahoja. Loput 4 miljardia euroa myönnettäisiin edullisina lainoina.

⁷ COM(2020) 57 final.

myös lisää kannustimia ja yhdentymisen etuja jo ennen EU:hun liittymistä, millä pyritään nopeuttamaan liittymisneuvotteluja. Jotta voidaan varmistaa laajentumismaiden tasapuoliset toimintaedellytykset, paketilla tuodaan Länsi-Balkanin maille asteittain lisää mahdollisuuksia voimassa olevien vakautus- ja assosiaatiosopimusten tarjoamien mahdollisuuksien lisäksi. Nyt on tärkeää toimia nopeasti, ja tavoitteena on, että kasvusuunnitelmalla saataisiin aikaan todellista muutosta jo ensi vuonna.

Kasvusuunnitelma ei vaikuta käynnissä oleviin liittymisprosesseihin eikä niissä asetettuihin erityisehtoihin etenkin perusasioiden osalta. Suunnitelma kuitenkin tukee näitä prosesseja kannustamalla maita nopeuttamaan unionin säännösten omaksumista ja täytäntöönpanoa. Koska kasvusuunnitelmassa keskitytään voimakkaasti Länsi-Balkanin alueen sisäiseen yhdentymiseen, sen pitäisi lisäksi auttaa maita keskittymään yhteiseen tulevaisuuteensa EU:n jäsenenä ja voittamaan kahdenväliset haasteet, jotka valitettavasti vievät liikaa alueen energiaa ja jarruttavat sen kehitystä.

1) Edistetään taloudellista yhdentymistä Euroopan unionin sisämarkkinoihin

Yhentyminen EU:n sisämarkkinoihin on ollut kaikkien EU:hun liittyneiden maiden tärkein talouskasvua edistävä tekijä. EU:n jäseniksi pyrkiville maille lähentyminen EU:n sisämarkkinoihin toisi etuja, jotka niiden kansalaiset voisivat tuntea suoraan omassa elämässään.

Kasvusuunnitelman keskeinen peruste on tarjota Länsi-Balkanille enemmän mahdollisuuksia luoda tiiviimpiä yhteyksiä EU:n sisämarkkinoihin. Tavoitteena on lähentää talouksia sisämarkkinoihin, kun tarvittava valmiustaso on saavutettu.

Osana tätä kasvusuunnitelmaa komissio on määritellyt seitsemän alustavaa painopistettä, joita EU voisi ehdottaa Länsi-Balkanin maille. Tällainen yhentyminen tuottaisi alueelle huomattavia taloudellisia hyötyjä ja varmistaisi laajalti tasapuoliset toimintaedellytykset laajentumismaiden välillä.

Kuuden kumppanin yhteisten alueellisten markkinoiden puitteissa tekemän työn saattaminen loppuun on välttämätön edellytys tiiviimmälle yhdentymiselle sisämarkkinoihin. Seitsemästä painopisteestä muodostuva tarjous perustuu omiin ansioihin ja edellyttää myös sitä, että kunkin alan EU-säännöstö saatetaan ensin osaksi kansallista lainsäädäntöä. Kumppanimaiden on myös varmistettava, että käytössä ovat tarvittavat infrastruktuurit ja toimivat instituutiot. Mikään Länsi-Balkanin kumppanimaa ei voi estää muiden viiden kumppanimaan pääsyä EU:n sisämarkkinoille.

Nämä painopistealojen toimet voidaan panna täytäntöön käyttämällä oikeusperustana voimassa olevia vakautus- ja assosiaatiosopimuksia, tekemällä kohdennettuja täydentäviä sopimuksia tai muuttamalla tarvittaessa voimassa olevia liikenneyhteisö- ja energiayhteisösopimuksia.

Tarjous Länsi-Balkanille⁸: 7 painopistealaa EU:n sisämarkkinoihin yhdentymiseksi

1. Tavaroiden vapaa liikkuvuus:

- i) *vaatimustenmukaisuuden arviointia koskevat sopimukset* Länsi-Balkanilla valmistettujen tuotteiden päästämiseksi sisämarkkinoille, kunhan asiaa koskeva EU:n horisontaalinen tuotesäännöstö on saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä;
- ii) *tulli- ja verotusalan yhteistyösopimuksen parantaminen* tullimenettelyjen sujuvoittamiseksi ja odotusaikojen lyhentämiseksi rajoilla toimenpiteillä, joita ovat muun muassa ennakkotietojen vaihto, valtuutettujen talouden toimijoiden vastavuoroinen tunnustaminen ansioiden perusteella sekä tiiviimpi yhteistyö kansallinen tullialan yhdenmisen palveluympäristön kehittämisessä ja välillistä verotusta koskevan säännösten nopeampi täytäntöönpano;

⁸ Painopistealojen toimien ja tiedonannon muiden ehdotusten täytäntöönpanoon sovelletaan Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen mukaisia menettelyjä.

- iii) kaikkien Länsi-Balkanin kumppanimaiden osallistuminen *yhteistä passitusmenettelyä koskevaan yleissopimukseen*.

Edellä oleva i kohta edellyttäisi vakautus- ja assosiaatiosopimusten voimassa oleviin määräyksiin perustuvia sopimuksia, kun taas ii kohta tarkoittaisi vakautus- ja assosiaatiosopimuksia täydentäviä sopimuksia jatkona yhteisiä alueellisia markkinoita edistävälle työlle, jonka myötä Länsi-Balkanin kumppanimaat yhdentyvät keskenään EU:n sääntöjen pohjalta. Puolestaan iii kohta edellyttäisi olemassa olevaan yleissopimukseen liittymistä. Länsi-Balkanin kumppanien odotetaan tukevan kaikkia alueen sisältä tulevia hakemuksia.

2. Palvelujen ja työntekijöiden vapaa liikkuvuus:

- i) *sähköiseen kaupankäyntiin* liittyvät palvelut, mukaan lukien *pakettipalvelut⁹, matkailupalvelut* ja muut toimialat, joista on päästy sopimukseen yhteisillä alueellisilla markkinoilla;
- ii) *osaamisen ja tutkintojen tunnustaminen* EU:n ja Länsi-Balkanin maiden välillä, ammatillinen pätevyys mukaan lukien; toteutetaan yhteisten alueellisten markkinoiden yhteydessä sovittujen neljän urauurtavan liikkuvuussopimuksen¹⁰ pohjalta tehostamalla yhteistyötä, tietojenvaihtoa ja avoimuusvälineiden – kuten eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten – käyttöä osaamisen ja tutkintojen tunnustamisen nopeuttamiseksi ja tehostamiseksi. Erityisesti edistetään tulevan kolmansien maiden kansalaisten tutkintojen tunnustamista koskevan komission suositusten¹¹ tehokasta täytäntöönpanoa jäsenvaltioissa Länsi-Balkanin maiden osalta.

Edellä olevan i kohdan osalta käytettäisiin oikeusperustana voimassa olevia vakautus- ja assosiaatiosopimuksia, kun ansioihin perustuvat edellytykset täyttyvät, mukaan lukien asiaa koskevan EU:n säännösten saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä ja täytäntöönpano.

3. Liittyminen yhtenäiseen euromaksualueeseen (SEPA):

Rajatyliittävien maksujen kustannusten alentaminen kuluttajien ja yritysten eduksi edistää rajatyliittävää kaupankäyntiä. Osana yhteisiä alueellisia markkinoita edistävää työtä Länsi-Balkanin maat laativat yhdessä kansallista lainsäädäntöä, jota Euroopan maksuneuvosto edellyttää SEPAan osallistumiseksi. Euroopan komissio **tukee edelleen Länsi-Balkanin maita** asiaa koskevan EU:n lainsäädännön saattamisessa osaksi kansallista lainsäädäntöä ja SEPAan liittymistä koskevien hakemusten valmistelussa.

4. Tieliikenteen helpottaminen:

- i) Tuetaan Länsi-Balkanin maita niiden tieliikenteen yhdentämisessä asiaa koskevan EU:n säännösten omaksumisen myötä.
- ii) Samalla pyritään myöntämään Länsi-Balkanin kumppaneille pääsy asiaan liittyviin EU:n tietojärjestelmiin (IMI, ERRU), ja harkitaan kahdenvälisen kuljetusten helpottamista edelleen vakautus- ja assosiaatiosopimuksia täydentävällä erillisellä sopimuksella.

⁹ CEFTA-alueen sisäisiä pakettipalveluja koskevan aloitteen pohjalta ja rajatyliittävistä pakettipalveluista annetun asetuksen (EU) 2018/644 mukaisesti.

¹⁰ Lääkäreiden, hammaslääkäreiden ja arkkitehtien ammattipätevyden tunnustaminen CEFTA-alueella, korkeakoulututkintojen tunnustaminen, sairaanhoitajien, eläinlääkäreiden, farmaseuttien ja kättilöiden ammattipätevyden vastavuoroinen tunnustaminen sekä liikkumisvapaus Länsi-Balkanilla henkilökortin esittämällä.

¹¹ Suositus on tarkoitus hyväksyä 15. marraskuuta 2023.

Molempien toimien pitäisi nopeuttaa EU:n tieliikennesäännösten saattamista osaksi kansallista lainsäädäntöä, tuottaa merkittäviä taloudellisia hyötyjä ja edistää asteittaista yhdentymistä tieliikenteen alalla.

5. Energiamarkkinoiden yhdentymisen ja hiilestä irtautuminen:

Energiayhteisössä tehdyn työn pohjalta jatketaan alueen sähkömarkkinoiden yhdentämistä EU:n markkinoihin ja avataan mahdollisuus muiden energiemarkkinoiden yhdentämiseen. Tässä otetaan huomioon tarve ottaa käyttöön hiilen hinta, joka vastaa EU:n päästökauppajärjestelmässä käytössä olevaa hintaa, tai soveltaa hiilirajamekanismia, jotta sähkömarkkinoiden yhteenkytkemistä voidaan jatkaa vuodesta 2030 eteenpäin.

Tämä toteutetaan panemalla täytäntöön voimassa oleva energiayhteisön perustamissopimus.

6. Digitaaliset sisämarkkinat:

- i) Helpotetaan nykyisen *vapaaehtoisen verkkovierailusopimuksen* kattavuuden laajentamista teleoperaattoreiden keskuudessa.¹² Tämä olisi välivaihe ennen ii kohdan toteutumista.
- ii) Tarjotaan oikeusvarmuutta käyttäjille ja operaattoreille, jotka etsivät ratkaisuja pitkän aikavälin verkkovierailujärjestelyyn Länsi-Balkanin ottamiseksi mukaan EU:n kotimaan hintaisten verkkovierailujen alueeseen noudattaen kaikilta osin Euroopan unionin kansainvälisiä kauppasitoumuksia.
- iii) Laajennetaan perusteettomien *maarajoitusten* ja muiden asiakkaan kansalaisuuteen, asuinpaikkaan tai sijoittautumispaikkaan perustuvien syrjinnän muotojen poistamista koskevat EU:n säännöt koskemaan Länsi-Balkania.
- iv) Yhdennetään alue *EU:n luottamuspalveluihin*, kun kansallinen lainsäädäntö on sähköistä tunnistamista, todentamista ja luottamuspalveluja koskevan eIDAS-lainsäädännön mukaista. Välivaiheessa kehitetään alueellinen digitaalisen identiteetin lompakko ("Balkanin digitaalisen identiteetin lompakko"), joka vastaa EU:n lompakkoa ja jossa noudatetaan täsmälleen samoja teknisiä eritelmiä.
- v) Vahvistetaan *kyberturvallisuusyhteyksiä* mahdollistamalla Länsi-Balkanin maiden liittyminen Digitaalinen Eurooppa -ohjelman kyberturvallisuuspilariin ja suunnittelemalla ensimmäisenä askeleena niiden ottamista mukaan kybersolidarisuussäädöksen¹³ mukaiseen kyberturvallisuusreserviin. Edistetään EU:n 5G-kyberturvallisuusvälineistön kattavaa täytäntöönpanoa kaikissa Länsi-Balkanin kumppanimaissa.
- vi) Vahvistetaan rajatylittävää *yhteentoimivuutta* kansallisilla yhteentoimivuusperiaatteilla, jotka ovat täysin yhdenmukaiset eurooppalaisten yhteentoimivuusperiaatteiden kanssa ja jotka toimivat yhteentoimivien, ihmiskeskeisten ja digitaalisten julkisten palvelujen perustana.

Edellä oleva i kohta perustuu nykyisiin vapaaehtoisiin järjestelyihin, kun taas ii–iv kohdat edellyttäisivät toteuttamiskelpoista oikeudellista ratkaisua (esimerkiksi vakautus- ja assosiaatiosopimusten muuttamista). V kohta edellyttää muutosta nykyiseen sopimukseen assosioitumisesta Digitaalinen Eurooppa -ohjelmaan.

7. Yhdentymisen teollisuuden toimitusketjuihin:

- i) Kehitetään kestävien raaka-aineiden arvoketjuihin liittyviä strategisia kumppanuuksia sen jälkeen, kun on ensin pyritty määrittämään konkreettiset yhteiset teollisuushankkeet.

¹² <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-12/eu-wb-roaming-declaration.pdf>

¹³ Komissio on ehdottanut kybersolidarisuussäädöstä, jota lainsäätäjät eivät ole vielä hyväksyneet.

ii) Kehitetään strategisia kumppanuuksia kriittisten lääkkeiden toimitusvarmuuden takaamiseksi.

Kestävien raaka-aineiden arvoketjuihin liittyvien strategisten kumppanuuksien kehittäminen perustuu sellaisten kestäviin raaka-aineisiin ja akkuihin liittyvien yhteisten hankkeiden määrittämiseen ja toteuttamiseen, jotka kattavat kunkin arvoketjun kaikki vaiheet eli etsinnän, louhinnan, jalostuksen/valmistuksen ja kierrätyksen, sekä Länsi-Balkanin yritysten/organisaatioiden tukemiseen eurooppalaiseen raaka-aineallianssiin ja EU:n akkualan yhteenliittymään liittymisessä.¹⁴ Tiivistetään tutkimukseen ja innovointiin liittyvää yhteistyötä ja kehitetään valmiuksia esimerkiksi helpottamalla Länsi-Balkanin maiden pääsyä mukaan Euroopan akkualan yhteenliittymän koulutuskeskuksen ja raaka-aineakatemian toimintaan.

(iii) Laajennetaan kriittisten lääkkeiden ja vaikuttavien farmaseuttisten aineiden tuotantoon liittyviä EU:n kansainvälisiä strategisia kumppanuuksia.

Näissä painopistealoissa on otettu huomioon alueen sidosryhmien kuulemiset¹⁵, ja niillä on suora yhteys yhteisten alueellisten markkinoiden toteuttamiseksi meneillään olevaan työhön.

Komissio aikoo ehdottaa vakautus- ja assosiaatiosopimukseen muutoksia sellaisen mekanismin käyttöön ottamiseksi, jonka avulla vakautus- ja assosiaatiosopimuksella perustetut elimet voivat laajentaa EU:n säännösten mukaiset oikeudet ja velvollisuudet koskemaan Länsi-Balkanin maita, kun tarvittavat edellytykset täyttyvät. Mekanismin avulla nämä elimet voisivat hyväksyä liitteitä, jotka sisältävät luettelon tiettyjen alojen sisämarkkinalainsäädännöstä (säännöstö), joka saatettaisiin osaksi kansallista lainsäädäntöä, sekä valvontaa koskevia sääntöjä. Kun komissio on todennut, että säännöstö on saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä ja sääntöjä pannaan tehokkaasti täytäntöön eikä tasapuolisiin toimintaedellytyksiin EU:n sisämarkkinoilla kohdistu merkittävää riskiä (tapauksesta riippuen esimerkiksi kilpailunrajoitusten, yrityskeskittymien ja valtiontukien valvonta on riittävällä tasolla), vakautus- ja assosiaatiosopimuksen elimet voisivat tehdä päätöksen sisämarkkinakohtelun vastavuoroisesta myöntämisestä kyseisellä alalla. Sisämarkkinoille pääsyn lisäksi unionin säännösten saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä ja täytäntöönpano tällä tavoin vaikuttaisi myönteisesti myös liittymisprosessin etenemiseen.

Tämän lähestymistavan myötä vakautus- ja assosiaatiosopimuksia voitaisiin laajentaa asteittain tietyille unionin säännösten aloille – etenkin niille, joilla on tietty yhteys sisämarkkinoihin, kuten terveys- ja kasvinuojelutoimilla ja teollis- ja tekijänoikeuksilla. Harkittaessa mukaan otettavia aloja etusijalle asetettaisiin ne, joilla on toteutettu merkittäviä toimia yhteisten alueellisten markkinoiden puitteissa.

Euroopan komissio ehdottaa lisäksi useita täydentäviä toimenpiteitä tukeakseen suoraan seitsemän painopistealan toimia ja varmistaakseen laajemmin, että niiden kaikki mahdollisuudet hyödynnetään.

Kaikkien Länsi-Balkanin maiden olisi vähintäänkin osallistuttava täysipainoisesti asiaankuuluviin EU:n ohjelmiin, erityisesti sisämarkkinaohjelmaan, Tulli- ja Fiscalis-ohjelmiin, Digitaalinen Eurooppa -ohjelmaan ja Horisontti Eurooppa -puiteohjelmaan (mukaan lukien ilmastoneutraaleja ja älykkäitä kaupunkeja sekä valtamerien ja vesistöjen ennallistamista koskevien missioiden mahdollinen laajentaminen). Niitä kannustetaan osallistumaan mahdollisimman laajalti komission johtamiin asiantuntijaryhmiin EU:n sääntöjen mukaisesti, sillä niissä saa tärkeää käytännön tietämystä yhteisön säännösten tehokkaasta täytäntöönpanosta. Länsi-Balkanin maat voivat hyötyä komission

¹⁴ Näitä kahta allianssia koordinoi kaksi Euroopan innovaatio- ja teknologiainstituutin osaamis- ja innovaatioyhteisöä.

¹⁵ Monenlaisia sidosryhmiä on kuultu poliittisella ja asiantuntijatasolla. Kansallisten viranomaisten kanssa on käyty teknisiä keskusteluja, ja alueen yrityksiä on kuultu vuoropuhelussa Länsi-Balkanin kuuden maan kauppakamarien yhteisen investointifoorumin kanssa. Lisäksi on kuultu alueellisia järjestöjä, CEFTAA, alueellista yhteistyöneuvostoa, liikenneyhteisöä ja energiayhteisöä.

tiedonannossa *Eurooppalaisen hallinnollisen alueen vahvistaminen (ComPact-aloite)* esitetyistä toimenpiteistä, joilla autetaan julkishallinnon parantamisessa.

Länsi-Balkanin maiden mahdollisuutta yhdyttyä tiiviimmin sisämarkkinoihin tuetaan vahvistamalla infrastruktuuriyhteyksiä EU:n kanssa. Länsi-Balkanin investointikehyksellä (WBIF) on valmiudet lisätä tukea, jotta voidaan ottaa käyttöön talous- ja investointisuunnitelmassa¹⁶ esitetty tarvittava infrastruktuuri, joka liittyy läheisesti Euroopan laajuisiin verkkoihin. Suunnitelmalla toteutetaan Global Gateway -strategiaa Länsi-Balkanilla. Yksittäisten uudistusohjelmien (ks. jäljempänä 3 kohta) toteuttaminen on tässä yhteydessä olennaisen tärkeää. Myös Euroopan laajuisen liikenneverkon (TEN-T) kehittämistä jatketaan Länsi-Balkanin ja EU:n välisten yhteyksien parantamiseksi, EU:n sisämarkkinoihin yhdentymisen tukemiseksi ja kestävämmän liikennejärjestelmän edistämiseksi.

2) Tehostetaan alueellista taloudellista yhdentymistä yhteisten alueellisten markkinoiden avulla

Länsi-Balkanin alueen suurena taloudellisena haasteena on vähäinen houkuttelevuus sijoittajien silmissä. Se johtuu pienistä hajanaisista markkinoista ja mahdollisuuksien vähyyden aiheuttamasta laajamittaisesta maastamuutosta. Berliinin prosessin vuoden 2020 huippukokouksessa Länsi-Balkanin alue päätti, että aluetason yhdyntyminen yhteisten alueellisten markkinoiden kautta olisi yksi keskeisistä lähestymistavoista näihin haasteisiin.

Yhteisiä alueellisia markkinoita¹⁷ koskevassa toimintasuunnitelmassa esitetään laaja EU:n sääntöihin ja normeihin perustuva ohjelma neljän liikkumisvapauden (tavaroiden, tiettyjen palvelujen, pääoman ja työntekijöiden vapaa liikkuvuus) toteuttamiseksi Länsi-Balkanin maissa. Siihen liittyvät Länsi-Balkanin vihreä toimintaohjelma ja digitaali- ja innovaatio-ohjelma. Vaikka käynnissä on paljon teknistä työtä, tuloksia ei juurikaan vielä ole. Tämä johtuu osittain poliittisesta vastustuksesta päätöksenteossa ja osittain hitaasta täytäntöönpanotahdistista, jota on nopeutettava huomattavasti.

Yhteisten alueellisten markkinoiden kehittäminen on olennaisen tärkeää kahdesta syystä. Ensinnäkin se on ratkaisevan tärkeää alueen taloudellisen potentiaalin vapauttamiseksi, mahdollisuuksien luomiseksi kotimaisille yrityksille ja työntekijöille sekä Länsi-Balkanin muuttamiseksi houkuttelevammaksi kohteeksi eurooppalaisille sijoittajille. Arvioiden mukaan yhteiset alueelliset markkinat voisivat kasvattaa alueen maiden talouksia 10 prosenttia.¹⁸ Toiseksi yhteisten alueellisten markkinoiden kehittäminen on tärkeää, koska ne perustuvat EU:n normien omaksumiseen ja täytäntöönpanoon.

Näin ollen ne toimivat monilla aloilla askelmana kohti EU:n sisämarkkinoita ja mekanismia, jonka avulla edistytään liittymisneuvotteluissa ja päästään jo varhain kiinni taloudellisiin hyötyihin. Tiiviimpi taloudellinen yhdyntyminen EU:hun tapahtuu samanaikaisesti yhteisten alueellisten markkinoiden rakentamisen kanssa. Osana tätä kasvusuunnitelmaa Länsi-Balkanin maita **kehotetaan sitoutumaan uudelleen yhteisiä alueellisia markkinoita koskevan toimintasuunnitelman täytäntöönpanoon kokonaisuudessaan.**

EU tarjoaa merkittäviä mahdollisuuksia yhdyttyä EU:n sisämarkkinoihin ainoastaan siinä tapauksessa, että alueen taloudellinen yhdyntyminen etenee. Kumppanit, jotka eivät ole täysin sitoutuneet yhteisiin alueellisiin markkinoihin tai hankaloittavat yhteisiä alueellisia markkinoita koskevan toimintasuunnitelman täytäntöönpanoa, eivät voi odottaa hyötyvänsä kasvusuunnitelmasta sisämarkkinoihin yhdyntymiseen liittyvien mahdollisuuksien osalta (pilari 1).

¹⁶ Talous- ja investointisuunnitelma https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fi/ip_20_1811

¹⁷ Yhteiset alueelliset markkinat https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/policy-highlights/common-regional-market_en#:~:text=The%20Common%20Regional%20Market%20action,1%25%20of%20the%20region's%20GDP

¹⁸ Ks. alaviite 4.

Keski-Euroopan vapaakauppasopimus¹⁹ on keskeinen hallintomekanismi yhteisten alueellisten markkinoiden hallinnoinnissa. Sen tehokas toiminta on siksi olennaisen tärkeää. Näin ollen käynnissä olevaa tärkeää työtä on nopeutettava erityisesti seuraavilla aloilla:

- kaupan helpottaminen lisäämällä standardien ja sertifiointin alueellista tunnustamista (EU:n sääntöjen pohjalta);
- tullien ulkopuolisten toimenpiteiden kielteisten vaikutusten vähentäminen;
- palvelualan ja erityisesti uuden sähköisen kaupankäynnin alan avaaminen; ja
- työntekijöiden liikkuvuuden helpottaminen akateemisen ja ammatillisen pätevyyden vastavuoroisen tunnustamisen avulla.

Yksi yhteisten alueellisten markkinoiden menestystarinoista on vihreiden kaistojen luominen rajoille alueella. Tullitietojen vaihto ennen tavaroiden saapumista rajanylityspaikoille lyhentää huomattavasti tavaroiden passitusajoja. Arvioiden mukaan odotusaikojen lyhentäminen kolmella tunnilla vastaa tullien laskemista 2 prosentilla.²⁰ Tämä edistys alueen sisällä on johtanut vihreiden kaistojen (maarajoilla) ja sinisten kaistojen (merirajoilla) luomiseen Länsi-Balkanin alueen ja joidenkin EU:n jäsenvaltioiden välille. Tämä on yksi esimerkki siitä, miten tulliyhteistyön syventäminen voi lisätä taloudellista toimintaa alueen ja EU:n välillä.

Yhteisillä alueellisilla markkinoilla on käynnissä lukuisia toimintalinjoja, joilla edistyminen voisi tasoittaa tietä tiiviimmälle yhdentymiselle sisämarkkinoihin. Näitä ovat alueen integroiminen EU:n kuluttajansuoja- ja markkinavalvontajärjestelmiin, akateemisten ja ammatillisten tutkintojen vastavuoroinen tunnustaminen sekä kaikkien alueen kumppanimaiden osallistuminen Euroopan standardointikomitean (CEN) ja Euroopan sähkötekniikan standardointikomitean (Cenelec) toimintaan. Tämä yhdentymisen edellyttää tarvittavien instituutioiden ja käytäntöjen kehittämistä esimerkiksi sisämarkkina-akatemian avulla sen varmistamiseksi, että kansalliset järjestelmät ovat täysin yhdenmukaisia EU:n järjestelmien kanssa.

Tulevaisuutta silmällä pitäen **nykyiselle yhteisiä alueellisia markkinoita koskevalle toimintasuunnitelmalle on kehitettävä kunnianhimoinen jatkosuunnitelma ennen nykyisen toimintasuunnitelman voimassaolon päättymistä vuonna 2024**. Jatkosuunnitelmaan olisi sisällytettävä tämän kasvusuunnitelman tarjoamat mahdollisuudet, ja siinä olisi otettava täysimääräisesti huomioon Länsi-Balkanin vihreä toimintaohjelma ja digitaali- ja innovaatio-ohjelma. Sen varmistamiseksi, että yhteiset alueelliset markkinat vastaavat tulevaisuuden vaatimuksia, ja alueen valmistelemiseksi hiilirajamekanismia varten jatkosuunnitelman olisi sisällettävä tarvittavat osatekijät, joiden avulla Länsi-Balkanin maat voivat edistää hiilestä irtautumista.

3) Perustavanlaatuisten uudistusten nopeuttaminen

Aiemmista laajentumisista saadut kokemukset ovat osoittaneet, että tiiviimpi yhdentyminen EU:n sisämarkkinoihin ja kohdennettu rahoitustuki eivät riitä nopeuttamaan sosioekonomista lähentymistä. Kestävä menestys edellyttää kattavia uudistuksia, myös perusasioiden temaattisessa kokonaisuudessa. Nämä uudistukset ovat olennaisen tärkeitä, jotta ehdokasvaltiot voivat edetä kohti EU-jäsenyyttä, jotta niiden taloudet selviävät sisämarkkinoiden kilpailupaineista ja jotta voidaan rakentaa kilpailukykyisiä ja kestäviä yrityksiä yksityisten investointien houkuttelemiseksi. Lisäksi perustavanlaatuisten uudistusten vauhdittaminen vaikuttaa myönteisesti vauhtiin, jolla maat edistyvät EU:hun liittymisessä.

Osana tätä kasvusuunnitelmaa kaikkia Länsi-Balkanin kumppaneita pyydetään laatimaan **uudistusohjelma**, joka perustuu muun muassa vuosittaisen laajentumispaketin yhteydessä annettuihin suosituksiin sekä talous- ja rahoitusalan vuoropuhelun päätelmiin, jotka perustuvat maiden

¹⁹ Keski-Euroopan vapaakauppasopimus (CEFTA) vuodelta 2006 yhdistää Länsi-Balkanin kuusi maata ja Moldovan alueelliseksi kauppa-alueeksi, jonka tavoitteena on vapauttaa tavara- ja palvelukauppa alueella. CEFTAn työ sisällytettiin vuonna 2020 yhteisiä alueellisia markkinoita koskevaan toimintasuunnitelmaan.

²⁰ Ks. alaviite 4.

talousuudistusohjelmiin. Ohjelmasta neuvotellaan komission kanssa, minkä jälkeen komissio arvioi ja hyväksyy sen.

Uudistusohjelmassa yksilöidään joukko ensisijaisia uudistuksia, jotka jaotellaan laadullisiin ja määrällisiin tavoitteisiin. Nämä tavoitteet toimivat **maksuehtoina**, joiden täytyminen käynnistää varojen vapauttamisen uudesta uudistus- ja kasvutukivälineestä ennalta määritetyn aikataulun mukaisesti. Maksuehdot kytkeytyvät **tietyihin sosioekonomisiin uudistuksiin** kansallisen ja alueellisen kasvupotentiaalin hyödyntämiseksi sekä **tietyihin uudistuksiin, jotka liittyvät laajentumisprosessin perusasioihin**, kuten oikeusvaltioperiaatteen, demokratiaan, ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja perusvapauksiin. Makrotalouden vakaus, moitteeton julkinen varainhoito sekä talousarvion läpinäkyvyys ja valvonta ovat yleisiä maksuehtoja, joiden on täyttyvä, ennen kuin mitään varoja voidaan vapauttaa. Yhtenä edellytyksenä olisi myös oltava Serbian ja Kosovon rakentava sitoutuminen suhteidensa normalisointiin, jotta ne voivat panna kaikilta osin täytäntöön kaikki velvoitteensa, jotka johtuvat suhteiden normalisointia koskevasta sopimuksesta ja sen täytäntöönpanoliitteestä sekä kaikista aiemmista vuoropuhelussa sovituista toimista, ja aloittaa neuvottelut suhteiden normalisointia koskevasta kokonaisvaltaisesta sopimuksesta. Maksujen edellytyksenä ei ole edellä mainittujen vakautus- ja assosiaatiosopimuksiin ehdotettujen muutosten toteuttaminen (eli seitsemän painopistealan toimen täytäntöönpano).

Uudistusohjelma on keskeinen kasvusuunnitelman toteuttamista edistävä tekijä. Ohjelman toteuttaminen luo tarvittavat edellytykset sisämarkkinoiden tarjoamien mahdollisuuksien täysipainoiselle hyödyntämiselle, uuden uudistus- ja kasvutukivälineen mukaisten maksujen käynnistämiseksi ja samalla kyseisten maiden edistykseen EU:n jäsenyyuskriteerien täyttämiseksi.

4) Lähentymisen tukeminen rahoitustukea lisäämällä: Länsi-Balkanin uusi uudistus- ja kasvutukiväline

Länsi-Balkanin uudella uudistus- ja kasvutukivälineellä, jäljempänä 'tukiväline', tuetaan merkittävä tavalla uuden kasvusuunnitelman ja sen neljän pilarin täytäntöönpanoa **lisäämällä rahoitustukea huomattavasti**. Maksuihin sovelletaan uudistusohjelmassa vahvistettuihin keskeisiin uudistuksiin kytkeytyviä tiukkoja ehtoja.

Ehdotettu tukiväline kattaa vuodet 2024–2027. Siitä myönnettäisiin rahoitusta **tukena, jota ei makseta takaisin** (enintään 2 miljardia euroa), ja **lainoina** (enintään 4 miljardia euroa), jotka maksettaisiin suorina maksuina kansallisiin talousarvioihin tai pääomainvestointirahoituksena Länsi-Balkanin investointikehyksen (WBIF) kautta.

Tukiväline on kasvusuunnitelman keskeinen osa ja lisää rahoitustukea huomattavasti sellaisen kunnianhimoisen uudistusohjelman pohjalta, jossa keskitytään tarvittaviin sosioekonomisiin uudistuksiin ja muun muassa oikeusvaltioperiaatteen ja perusoikeuksiin liittyviin perustavanlaatuisiin uudistuksiin. Tukivälineen myötä otetaan käyttöön vahva ehdollisuus luomalla maksumekanismi, joka perustuu keskeisten uudistusten toteuttamiseen niin, että otetaan huomioon komission viimeisimmän laajentumispaketin²¹ suositukset. Tällainen lähestymistapa edellyttää täysin uutta mallia, joka poikkeaa tällä hetkellä käytettävissä olevista ulkoisen avun välineistä. Tällainen laaja ehdollisuus ja ehdotettu rakenne eivät ole mahdollisia nykyisen liittymistä valmistelevan tukivälineen (IPA III) puitteissa. Maksuehdot myös täydentävät muiden EU:n välineiden kautta Länsi-Balkanille annettavan kahdenvälisen tuen muita muotoja ja vahvistavat niitä.

Tukivälineen taloudellinen vaikutus yhdistettynä IPA III -välineestä vielä käytettävissä oleviin määrärahoihin vuosien 2021–2027 monivuotisen rahoituskehyksen jäljellä olevina vuosina antaa Länsi-Balkanille suunnilleen saman tuki-intensiteetin asukasta kohden kuin koheesipolitiikka keskimäärin EU:ssa. Näin ainutlaatuinen määrärahojen lisäys vastaisi Länsi-Balkanin alueella kasvaviin vaatimuksiin lisätä sosioekonomista lähentymistä. Se myös vahvistaisi alueella viestiä siitä, että

²¹ Laajentumispaketti sisältää tiedonannon EU:n laajentumispolitiikasta ja siihen liittyvät maaraportit.

tiivimmän EU:hun yhdentymisen hyötyjä voidaan kokea jo ennen liittymistä. Pidemmän aikavälin tavoitteena on auttaa aluetta hyödyntämään vuoteen 2030 mennessä koko taloudellista ja sosiaalista kehityspotentiaaliaan verrattuna EU:n jäsenvaltioihin.

Tukiväline on suunniteltu joustavaksi, ja se on mukautettu tavoitteeseen nopeuttaa perustavanlaatuisia sosioekonomisia uudistuksia ja lähentää aluetta EU:hun varmistaen samalla rahoituksen ennustettavuus, läpinäkyvyys, näkyvyys ja niihin liittyvä vastuuvollisuus.

Uusi tukiväline **täydentää** nykyisestä IPA III -välineestä myönnettävää rahoitustukea, ja välineet vahvistavat toisiaan. Sama pätee erityisesti rajatylittävän yhteistyön oikeudellisten ja hallinnollisten esteiden poistamiseksi EU:n koheesiopolitiikan mukaisiin Interreg-yhteistyöohjelmiin, joihin osallistuu Länsi-Balkanin maita. Uudistusohjelmaan kuuluvien uudistusten avulla voidaan luoda tarvittavat edellytykset sekä uudesta tukivälineestä että IPA III -välineestä myönnettävän merkittävän rahoitustuen vaikutuksen maksimoimiseksi.

PÄÄTELMÄT

Komissio haluaa vastata Länsi-Balkanin ennennäkemättömiin haasteisiin, jotka johtuvat tarpeesta elvyttää talouksia covid-19-pandemian jälkeen ja Venäjän Ukrainaa vastaan käymän hyökkäyssodan tämänhetkisistä vaikutuksista, ja ehdottaa siksi, että EU tekee **alueelle rohkean tarjouksen. Merkittävän taloudellisen lisätuen lisäksi** alueelle tarjottaisiin mahdollisuuksia **edistää sosioekonomista lähentymistä ja Länsi-Balkanin kumppaneita tuotaisiin monilla aloilla lähemmäs EU:n sisämarkkinoita**. Tarjouksella pyritään aikaistamaan joitakin taloudellisia hyötyjä jo liittymistä edeltävään vaiheeseen, jotta voidaan rakentaa vahvempia ja kestävämpiä talouksia ja tarjota jokapäiväistä taloudellista hyötyä niin yrityksille, työntekijöille kuin kuluttajillekin. Tämä puolestaan hyödyttää koko EU:ta, kun siihen yhdentyy hyvin valmistautuneita ja taloudellisesti vahvempia maita, jotka soveltavat EU:n sääntöjä ja normeja jo ennen liittymistä.

Tämän kasvusuunnitelman potentiaalin hyödyntämiseksi **Länsi-Balkanin kumppanien on vastattava tarjoukseen päättäväisin toimin edistääkseen sekä sisäistä uudistusohjelmaansa että koko alueen taloudellisen yhdentymisen tehostamista**. Niiden viranomaisilla on velvollisuus tiedottaa tehokkaasti kasvusuunnitelmasta ja sen täytäntöönpanosta. Länsi-Balkanin maiden ja EU:n olisi yhdessä tartuttava tähän tilaisuuteen nopeuttaa liittymisen etenemistä.

Toimenpiteet, joilla tuetaan yhdentymistä EU:n sisämarkkinoihin

Yrittäjyys: liiketoimintamahdollisuudet

- Edistetään innovointia, lisätään tietämyksen hyödyntämistä ja suojellaan investointeja uusiin tuotteisiin perustamalla Länsi-Balkanin kumppanimaiden keskuudessa jäsenneily yhteistyöverkosto teollis- ja tekijänoikeuksien yhdenmukaisen soveltamisen varmistamiseksi.
- Edistetään EU:n normien mukaisen maatalouselintarviketeollisuuden kehittämistä, kalastus ja vesiviljely mukaan lukien. Edistetään maataloustuotteiden kauppaa tunnustamalla hedelmiä ja vihanneksia koskevat Länsi-Balkanin valmiussuunnitelmat ja viljelykasviperustaiset kartoitussuunnitelmat, jotka Keski-Euroopan vapaakauppasopimuksen (CEFTA) osapuolet ovat jo hyväksyneet.
- Edistetään innovointia i) kehittämällä Länsi-Balkania varten erityinen **Euroopan innovaationeuvoston yrityskiihdyttämön esivaihe**, jolla autetaan syväteknologian innovaatioyrityksiä hyödyntämään koko potentiaalinsa konkreettisten ideoiden ja investointisuunnitelmien avulla ja ii) tuetaan innovoijia ja yrittäjiä ja parannetaan heidän osaamistaan Euroopan innovaatio- ja teknologiainstituutin (EIT) ja sen osaamis- ja innovaatioyhteisöjen toimien avulla.
- Nopeutetaan teknologisten ja sosiaalisten innovaatoratkaisujen siirtoa ja laajentamista ilmastonutraalien ja älykkäiden kaupunkien toteuttamiseksi.

Lähemmäs EU:ta: mahdollisuuksia valmistautua sisämarkkinoihin

- Perustetaan **sisämarkkina-akatemia** eli valmiuksien kehittämisohjelma, jonka tarkoituksena on nostaa Länsi-Balkanin laatuinfrastruktuurin toiminta EU:n tasolle, jotta voidaan vauhdittaa tavaroiden vapaan liikkuvuuden saavuttamista. Ensimmäiset kohdealat ovat standardit, sertifiointi ja vaatimustenmukaisuuden arviointi.
- Tiedotetaan **Länsi-Balkanin kumppaneille mahdollisuuksien mukaan CEN:n ja Cenelecin täysjäsenyyden ja niihin osallistumisen hyödyistä.**

Yhteydet ja nykyaikaistaminen: digitaaliset mahdollisuudet

- **Parannetaan Länsi-Balkanin alueen kyberuhkien sietokykyä ja torjutaan kyberrikollisuutta yhdessä** muun muassa lisäämällä osallistumista EU:n kyberturvallisuusviraston (ENISA) järjestämiin koulutuksiin ja tapahtumiin.
- Annetaan kumppaneille täydet mahdollisuudet osallistua Euroopan suurteholaskennan yhteisyritykseen.
- Edistetään osallistumista **Interoperable Europe Academy -koulutusaloitteeseen** julkishallinnon kehittyneemmän tason digitaitojen parantamiseksi yhteentoimivuuden alalla.
- Tuetaan **turvallisten kansainvälisten yhteyksien ja 5G-verkkoinfrastruktuurin** käyttöönottoa WBIF:n investointihankkeiden avulla yhdenmukaisesti EU:n 5G-kyberturvallisuusvälineistön kanssa. 5G-verkot tukevat alueen digitaalista muutosta.
- Nopeutetaan pk-yritysten ja startup-yritysten digitaalista siirtymää edistämällä osallistumista Digitaalinen Eurooppa -ohjelmaan ja eurooppalaisten digitaali-innovointikeskittymien verkostoon, joka tukee yrityksiä ja julkista sektoria vihreässä ja digitaalisessa siirtymässä.
- Kehitetään tekoälyä koskevaa vuoropuhelua, mukaan lukien lippulaivahankkeet, kuten tekoälymallit. Vuoropuhelussa keskitytään generatiiviseen tekoälyyn ja erityisesti laajoihin kielimalleihin.

Uudelleen- ja täydennyskoulutus: työllistymis- ja koulutusmahdollisuudet

- **Laajennetaan Europass-jäsenyys** kaikkiin Länsi-Balkanin maihin, autetaan työnhakijoita ottamaan urallaan seuraava askel, avataan uusia mahdollisuuksia ja **tuetaan edelleen maiden osallistumista eurooppalaisen tutkintojen viitekehityksen neuvoo-antavaan ryhmään** sekä lisätään osaamisen ja tutkintojen läpinäkyvyyttä.
- Selvitetään mahdollisuutta osallistua joihinkin Euroopan **julkisten työvoimapalvelujen** verkoston toimiin ja tehdä yhteistyötä verkoston kanssa²² Länsi-Balkanin julkisten työvoimapalvelujen valmiuksien parantamiseksi.
- Luodaan turvallisempia työpaikkoja kehittämällä Länsi-Balkanin työsuojeluviranomaisten valmiuksia.
- Tuetaan **aktiivista osallistumista Euroopan osaamisen teemavuoteen ja osaamissopimukseen** täydennys- ja uudelleen koulutusta suosivan ajattelutavan edistämiseksi hyödyntäen kansallisten koordinaattoreiden ryhmää osaamispolitiikkaa koskevassa näkemysten vaihdossa.
- Edistetään ammatillista koulutusta koskevaa yhteistyötä erityisesti oppisopimuskoulutuksen ja työssäoppimisen osalta **eurooppalaisen oppisopimusyhteenliittymän** puitteissa.
- Kannustetaan edelleen kaikkia Länsi-Balkanin maita osallistumaan **Euroopan sosiaalirahasto plussan (ESR+) työllisyyden ja sosiaalisen innovoinnin toimintalohkoon (EaSI)**.

Nuorten aika: mahdollisuuksia nuorille

- **Helpotetaan nuorten opiskelua ulkomailla** helpottamalla akateemisten tutkintojen ja liikkuvuusjaksojen tunnustamista.
- Parannetaan pääsyä laadukkaaseen koulutukseen ja poistetaan oppimisen esteitä edistämällä Länsi-Balkanin kumppanien **täysipainoista osallistumista eurooppalaiseen koulutusalueeseen** ja tukemalla korkeakoulujen kansainvälistä yhteistyötä.

Avarammat näköalat: mahdollisuuksia matkailun, matkustamisen, liikenteen ja kulttuuritoiminnan helpottamiseen

- Pyritään yhdessä mainostamaan Eurooppaa matkailukohteena kolmansissa maissa ottamalla kaikki Länsi-Balkanin kumppanimaat **Euroopan matkailukomission täysjäseniksi**.
- **Matkailun data-avaruuden** tarkkailijat: hankitaan matkailusuunnittelun parantamiseksi tarvittavia tietoja.
- Kehitetään EU:n ja Länsi-Balkanin välisiä **matkailualan osaamiskumppanuuksia** matkailutarjonnan lisäämiseksi ja parantamiseksi. Lisätään edelleen kaikkien Länsi-Balkanin kumppanien osallistumista Luova Eurooppa -ohjelmaan kulttuurialan ja luovien alojen roolin tukemiseksi taloudessa.

Mielenrauha: kuluttajien suojele

²² Julkisten työvoimapalvelujen tehostetusta yhteistyöstä annettussa Euroopan parlamentin ja neuvoston päätöksessä N:o 573/2014/EU vahvistettujen edellytysten mukaisesti ja erityisesti niiden maiden osalta, jotka ovat liittyneet Euroopan sosiaalirahasto plussan (ESR+) työllisyyden ja sosiaalisen innovoinnin toimintalohkoon (EaSI).

- Annetaan Länsi-Balkanin markkinavalvontaviranomaisille pääsy **sähköisen valvonnan webcrawler-työkaluun**, joka havaitsee Safety Gate -järjestelmässä vaarallisiksi ilmoitetut tuotteet.
- Annetaan **pääsy joihinkin** Safety Gate -järjestelmän **julkisiin tietoihin**, ja pidemmällä aikavälillä vaihdetaan valikoituja ei-julkisia tietoja tuotteiden turvallisuudesta ja toteutetuista toimenpiteistä.
- Annetaan pääsy²³ verkkovalvonta-akatemian (e-Enforcement academy) valikoituihin osiin.

²³ Siltä osin kuin on olemassa suojatoimia, jotka mahdollistavat tietojen käsittelyn EU:n lainsäädännön vaatimusten mukaisesti.